

landsch vermaak⁷⁰) vond bij een deel van het bestuur een welwillend oor.⁷¹) En een raadscommissie inzake de kermis, waarvan de bestuursleden J. Hudig en F. Ebeling deel uitmaakten, koos in 1894 voor behoud.⁷²) Als wethouder namens de liberale Vrijheidsbond verdedigde Hudig de kermis in 1908 nog steeds: 'Wanneer men leest, dat op de kermis gevochten is en mensen gewond zijn, welnu, neemt welke *Rotterdamsche Courant* of *Nieuwsblad* ook ter hand, lees de "gemengde Berichten", en gij zult hetzelfde vinden. (...) Waarlijk, dat drinken en vechten is onafhankelijk van de kermis.'⁷³) De interne verdeeldheid dwong Volksvermaken zich afzijdig te houden toen de kermiskwestie in de jaren 1907-1908 een climax bereikte.⁷⁴) Bovendien kwam de afschaffing tot stand op initiatief van de behoudende orthodox-protestantse krachten in de raad,⁷⁵) bepaald niet degenen waarmee Volksvermaken zich identificeerde.⁷⁶)

Oranjefeesten

Toch kwam het verdwijnen van de kermis de vereniging niet slecht uit. Sinds vijf jaar had men de leiding over de viering van het koninginnefeest in Rotterdam. Dat leidinggeven hield voornamelijk in: de burgerij stimuleren om feesten op touw te zetten. Daarnaast verdeelde Volksvermaken collectegelden en gemeentelijke subsidie onder buurt- en Oranjeverenigingen.⁷⁷) De Oranjefeesten, het koninginnefeest van 31 augustus voorop, werden vrij algemeen gezien als alternatief voor de kermis.⁷⁸) Nu de kermis was verboden, kon het koninginnefeest uitgroeien tot het volksfeest bij uitstek. Voor het bestuur vormde het dé kans om Volksvermaken te bevrijden van het sociëteitsimago. Die kans werd met beide handen aangepakt. Nevenactiviteiten kwamen geleidelijk te vervallen. In 1913 besteedde men tienduizend gulden aan het koninginnefeest en nog slechts duizend aan overige activiteiten.⁷⁹)

Het aantal Oranje- en buurtverenigingen waarmee Volksvermaken door de stimulerende en coördinerende rol te maken kreeg, groeide snel. Van de Oranjeverenigingen werd een deel geleid door liberalen uit de gegoede middenklasse, de andere door merendeels orthodox-christelijke middenstanders.⁸⁰) Deze Oranjeverenigingen op buurtniveau waren verwant aan de echte buurtverenigingen, die nota bene vaak de naam van (Oranje)vereniging tot Veredeling van Volksvermaken droegen.⁸¹) Die clubs stelden zich ten doel veredelde vormen van volksvermaak te organiseren op verjaardagen van leden van het koningshuis. Opvallend is dat ze een grotere achterban hadden dan het 'oude' Volksvermaken.⁸²) Deze achterban behoorde, ervan